

Myroslava Kostiuk

Lecture

Transcarpathian Academy of Arts (Ukraine, Uzhhorod)

FORMING PROCESS OF FUTURE ARTISTS' FOREIGN MULTICULTURAL COMPETENCE

Костюк М.П.

викладач англійської мови

Закарпатська Академія Мистецтв (Україна, Ужгород)

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МИТЦІВ

***Abstract.** The article deals with the essence of the of formation of multicultural competence of future artists in foreign language lessons. The structure of the model is analyzed. The main components of the model of formation of foreign-language multicultural competence of the future artist are clarified: 1) motivational orientation (purpose, social order on art service, motives for the formation of multicultural competence in the future specialists of the artistic direction), 2) content-organizational (the content and the organization that carries out the formation and the development of the professional and multicultural competence of the artist's specialist to work), 3) control and evaluation (control and evaluation of the readiness of the student, the future artist to the professional and ability) and 4) analytical-corrective (analysis with creative solution of the tasks).*

The criteria of multiculturalism of the individual and their indicators, which determined the requirements for the multiculturalism of a specialist, were determined. The necessity of implementing the model of multicultural competence of students of artistic specialties in the process of studying English is substantiated. In conditions of academic preparation of an educational institution, personal features, inherent in creative people, are singled out. The model of formation of multicultural competence of a future specialist in the field of culture and art, which will ensure the implementation of intercultural communication with the help of the English language, is substantiated. The proposed approaches to realization of the model of formation of multicultural competencies are the theoretical basis for creating learning environment that would facilitate disclosure and development of all possibilities of the personality in the educational space. It also helps to form a multicultural person capable of understanding and interacting among the cultures of different peoples, develop the sphere of human creativity - the sphere of new forms of being, new values in all directions of understanding of truth, beauty, goodness, justice, that is, those forms of being, which brings to reality creatively force of man.

To conclude that the quality of the model depends on the interconnection of the main components, and its efficiency is achieved due to the completeness, systemycity, interconnection of the components of the model. In order to ensure more effectiveness of the process of formation of multicultural competence, it is expedient to develop computerised approaches and to determine didactic and pedagogical conditions for their implementation, which today scientists and practitioners work and make own perspective.

***Key words:** model of formation of multicultural competence, professional communication, intercultural communication, artistic education, a future artist, art service.*

***Анотація.** У статті розглянуто процесу формування полікультурної компетентності майбутніх художників на заняттях англійської мови. Проаналізовано структуру моделі. Висвітлено основні складові моделі формування іншомовної полікультурної компетентності майбутнього митця:*

У статті розглядається сутність процесу формування іншомовної полікультурної компетентності та його модель, складові моделі, етапи навчання, критерії та показники.

Аналізуються основні компоненти моделі формування іншомовної полікультурної компетентності. Встановлено критерії полікультурності особистості та їх показники, які визначили вимоги до полікультурності фахівця. Вказано на необхідність впровадження моделі формування полікультурної компетентності студентів художніх спеціальностей у процесі вивчення англійської мови, що забезпечить здійснення міжкультурного спілкування засобами англійської мови.

Ключові слова: *полікультурна компетенція, професійне спілкування, міжкультурне спілкування, мистецька освіта, майбутній фахівець-художник, артсервіс.*

Новий етап жвавого і суперечливого культуротворчого процесу в Україні, позначений інноваціями в усіх сферах діяльності, потребуючи висококваліфікованої праці і наукоємних технологій, великої кількості здатних фахівців розв'язувати актуальні проблеми. Бути людьми нової формації XXI століття - висококультурними, високоосвіченими, мобільними і працьовитими. Таких людей кожне суспільство, кожна національна спільнота може підготувати тільки через свою систему освіти [11, С.5].

Актуальність проблеми. Одне з пріоритетних місць за силою впливу на особистісний розвиток людини та її виховання повсякчас відводилося мистецтву. У Законі України «Про вищу освіту» у п.1 ч.3 ст.3 внесені зміни і зазначено про необхідність гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави. Цим же Законом визначено забезпечення розвитку наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та їх інтеграції з виробництвом [12, п.7]. Саме з цієї позиції стає необхідною діяльна зміна пріоритетних напрямів модернізації існуючої системи професійної підготовки в мистецьких ЗВО і посилення полікультурної парадигми освіти. У нашому випадку такою діяльністю виступає формування полікультурної компетенції студентів-митців у процесі вивчення ними англійської мови.

Осмилюючи досвід викладання у мистецькому навчальному закладі вкажемо, що полікультурна компетентність майбутнього митця формується у цілісному навчально-виховному процесі, який реалізується в готовності та здатності до мислительної, мовленнєвої і практичної діяльності серед представників різних культур, національностей, рас, політичних та релігійних переконань, і дозволяє майбутньому спеціалісту ефективно здійснювати іншомовну, міжмовну, міжкультурну і міжособистісну комунікацію.

Отож, актуальним завданням нашої розвідки є змодельовати процес, розкрити особливості й зв'язок структурних елементів, етапів навчання, визначити критерії та показники досліджуемого нами мовно-педагогічного процесу формування полікультурної компетентності як основного компоненту в структурі міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлення важливості культурно-історичних чинників у процесах спілкування зумовило активне вивчення у 80-х роках ХХ ст. проблематики полікультурної комунікації. Проблеми полікультурності обґрунтовували в своїх дослідженнях такі зарубіжні науковці, як Д. Бенкс, Д. Дьюї, В. Матіс, В. Подобед та українські науковці Л. Голік, М. Красовицький, Г. Левченко та ін. Їхні дослідження

стосуються запровадження полікультурної освіти, розробки концепції, моделі такої освіти тощо. В ХХІ столітті посилився інтерес до цієї проблеми, зокрема і в Україні. На сторінках вітчизняних видань останніми роками з'явилися праці В. Болгарінової, Л. Горбунова, О. Котенко, І. Лощенової, О. Сухомлинської, Р. Кравця, Г.Чередніченко, М. Якубець та інших, в яких розглядаються процеси становлення ідей полікультурності тощо. Всі науковці майже однаково виділяють параметри полікультурності – це уміння використовувати мову як інструмент спілкування на міжкультурному рівні, діалог культур в усній та писемній формах; шанобливе, відповідальне ставлення до власної культури та культур інших народів; та найважливіше «визнання права інших культур на існування та розвиток» [4, С.3].

Поняття «полікультурність» почало набувати самостійного значення на Заході ще на початку 70-х років і використовувалось, здебільшого, в освітній сфері. Реалізовувалось в двох напрямках: через створення освіти для меншин (як історично існуючих, так і меншин, що були породжені багатомільйонною іміграцією на Захід в 60–80-і роки ХХ ст.) для забезпечення рівних умов існування їхніх культур В Україні цей термін увійшов в науковий лексикон відносно недавно. Сучасні науковці шукають шляхи вирішення проблем взаємодії між людьми на міжкультурному рівні. За визначенням О.В. Котенко, полікультурність – це особливий системотворчий компонент у структурі особистості, її якість, що передбачає визнання багатоманітності культурного простору та здатність до міжкультурної взаємодії [6, с.11]. Ми підтверджуємо думку колективу авторів культурно-гуманітарної стратегії розвитку університетської освіти очоленим Л. Горбуновим, які обґрунтували позицію інтернаціоналізації вищої освіти, що має розглядатися не як самодостатня мета, а як засіб підвищення якості освіти і підготовки до життя в умовах динамічних суспільних трансформацій. [4, с. 3].

Результат аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури з проблем моделювання освітніх систем і структури моделі полікультурної компетентності І. Беха, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, І. Міщенко, Р. Кравець, показав що під моделлю формування компетентності майбутнього фахівця розуміється опис та теоретичне обґрунтування структурних компонентів даного процесу [3, с.45]. Враховуючи результати наукових досліджень нами виявлено, що модель відображає: системний склад елементів процесу; характер зв'язків між елементами системи; функції, які виконують елементи і модель в цілому; умови функціонування педагогічної системи.

Відсутність єдиного смислового змісту при підборі категорій, що відображають ті або інші компоненти моделі випускника ВЗО, як зазначає С. Гончаренко у педагогічних дослідженнях, призводить до невизначеності, нечіткості і, як наслідок, недіагностичності мистецької мети освіти, неможливості достовірно оцінити якість освіти; деяку «односторонність» моделей [6, с.11]. Ця недіагностичність виражається в тому, що існуючі моделі якнайповніше задовольняють тільки професійні вимоги, в основному – соціально-психологічні та незначною мірою, забезпечують розвиток особистісних і творчих якостей майбутнього фахівця-митця. У нашому дослідженні модель повинна відтворити процес формування іншомовної

полікультурної компетентності майбутнього митця у вивченні англійської мови. Цілком справедливим є те, що мистецька сфера залишається найменш вивченою й осучасненою у сфері художнього та дизайнерського напрямку, тому обґрунтування складових, етапів навчання, критеріїв та показників складових моделі, ми проведемо в дослідженні.

Метою наукової розвідки є охарактеризувати процес формування іншомовної компетентності полікультурного фахівця-митця (у даному випадку художника, дизайнера чи митця-педагога), розробити таку модель, яка дозволила б підвищити ефективність навчального процесу, співвіднести його з вимогами сьогодення. У нашому дослідженні в якості об'єкта моделювання виступає полікультурна компетентність майбутніх митців.

Результати дослідження. Формування полікультурної складової у навчальному процесі допомагає вдосконаленню професійного рівня студента, зокрема в розвитку здібностей, необхідних при проектуванні й виконанні творів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва серед багатонаціонального населення країни. Тому важливо знати, що процес створення моделі формування полікультурної компетентності можна розділити на два етапи: створення якісної моделі об'єкта і побудова його кількісної моделі. На першому етапі, побудови якісної моделі, ми визначили об'єкт дослідження - полікультурну компетентність, накопили достатньо знань про неї, обґрунтували необхідність використання методу моделювання, вибрали найбільш суттєві зміни. Створення моделі закінчується другим етапом – побудовою кількісної моделі об'єкта моделювання, що полягає у його вимірюванні, аналізі результатів вимірювання і створенні лінгвістично-математичної моделі. Результат моделювання виявляється на третьому етапі – змістовному поясненні.

Отож, нами пропонуються такі структурні компоненти (складові) моделі формування полікультурної компетентності: мотиваційно-орієтаційний, змістово-теоретичний, процесуально-діяльнісний, аналітико-коригуючий. Мотиваційно-орієтаційну або цільову складову моделі складає соціальне замовлення на артсервіс. Важливою складовою моделі є *змістово-теоретична*, побудована відповідно до певних принципів формування полікультурної компетентності майбутнього митця. Змістова складова містить систематизовану навчальну дисципліну «Іноземна (Англійська) мова». У змістову складову включаються знання, уміння і навички з англійської мови, якими мають оволодіти майбутні митці. Упровадження особистісного, компетентнісного та полікультурного підходу в систему професійної педагогічної освіти є дієвим допоміжним двигуном підготовки майбутніх митців до надання артпослуг на сучасному рівні. До процесуально-діяльнісної складової моделі формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців мистецького спрямування входять методи, засоби та форми. У нашому дослідженні використовуються для формування полікультурної компетентності наступні методи навчання: бесіда, дискусія, метод проєктів, занурення в іншомовне середовище, моделювання, інтерактивні тощо. Навчальний процес відбувається як з використанням традиційних форм організації освітнього процесу (лекції, практичні заняття, самостійна (індивідуальна) робота студентів), так й інноваційних (лекція-

презентація, проектна діяльність, робота з електронною бібліотекою, індивідуальні освітні траєкторії і мистецькі локації студентів). Аналітико-коригуюча складова включає аналіз змісту і організації процесу формування полікультурної компетентності, що виправляє, розвиває і удосконалює професійну готовність митця до роботи, дозволяє оцінити перехід студентів на більш високий рівень готовності до міжкультурної комунікації.

Надалі нами відповідно за визначеними компонентами моделі розподіляються етапи навчання англійської мови у мистецькому ВЗО:

1. Мотиваційно-орієнтаційний етап (1-2-курси) спрямований на формування професійної мотивації, образу компетентного митця. Одночасно відбувається засвоєння мотиваційно-ціннісного, змістового та діяльнісного компонентів іншомовної компетентності – навичок та умінь, пов'язаних зі змістом дисциплін, що вивчаються.

2. Змістово-теоретичний етап (2-3 курси). Відбувається вивчення блоків дисциплін природничо-наукової підготовки, іншомовної та практичної підготовки, в процесі якого відбувається одночасна апробація (при проведенні ділових ігор, перфоменсів, майстер-класів) студентами своїх іншомовних можливостей.

3. Процесуально-діяльнісний етап (4-й курс). Відбувається становлення особистісного, дослідницько-рефлексивного компоненту. Передбачає набуття досвіду реалізації полікультурної та іншомовної компетентності під час педагогічної практики, виконання переглядових та дипломних робіт з коригування тих складових компетентності, недоліки в засвоєнні яких усвідомлює студент у процесі роботи.

4. Аналітико-коригуючий етап (5-й курс). Засвоєння творчих аспектів полікультурної та іншомовної компетентності, початок розвитку яких закладено на попередніх етапах навчання та проходження педагогічної практики.

Поділ на етапи, визначення змісту кожного з них умовні, оскільки формування усіх компонентів полікультурної іншомовної компетентності митця певною мірою відбувається на кожному з етапів. Модель є відкритою, постійно розвивається, і за необхідності, може бути доповнена новими компонентами.

На основі опрацювання наукових джерел авторів Р. Кравця, О. Котенко, І.Лощенової, Г. Чередніченко ми узагальнили вказані у дослідженнях критерії полікультурності особистості та їх показники. Ними стали: 1) критерій володіння національною культурою, що сприяє розвитку патріотизму, обізнаності у власній культурі, дає змогу формуванню в особистості певних культурних цінностей. Його показниками є: усвідомлення своєї національної приналежності, яке передбачає усвідомлення спільної історичної долі; знання і розуміння національних і державних звичаїв, традицій, символів, мови представників свого народу та їх внесок у володіння здобутками національної культурної спадщини і популяризація національної культури у світі.

2) кроскультурний критерій або критерій існування в багатокультурному середовищі, що включає в себе безконфліктне співіснування різних культур та виховання поваги до прав людини іншої приналежності, здатність особистості

приспосовуватись до існування у різних культурних умовах. Його показниками є: - рівень поінформованості про культуру інших народів; - виховання поваги до цінностей інших культур, оскільки вона має усунути всі можливості виникнення непорозумінь на рівні діалогу культур та сприяє успішній міжкультурній взаємодії.

3) емоційний критерій, що передбачає позитивне ставлення до інших культур, сприйняття їх поглядів і думок. Його показниками є: рівень розвитку толерантності, розуміння того, що в житті існує різноманітність у різних проявах та повага до вибору інших людей; - контроль власного емоційного стану; - комунікабельність особистості. Всі вище зазначені критерії та їх показники формують особистість полікультурну, здатну до взаєморозуміння та взаємодії між культурами різних народів та до розвитку сфери творчості людини - сфера нових форм буття, нових значень у всіх напрямках розуміння істини, краси, добра, справедливості, тобто тих форм буття, котрі викликаються до дійсності творчою силою людини. Вказані критерії полікультурності особистості та їх показники визначають фахові вимоги до полікультурності фахівця і можуть доповнити перелік для опанування спеціальних (професійних) компетентностей вказаних у Національній рамці кваліфікацій [13].

Короткі характеристики згаданих етапів за видами мовленнєвої діяльності зводяться до представлення чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, діалогічне та монологічне мовлення, читання, письмо.

Всі складники формування полікультурної компетенції частково або повністю присутні у комплексі вправ навчальних посібників «Закарпатське іншомовне краєзнавство» та «Українське мистецтво» розробленого колегами Закарпатського та Косівського коледжів мистецтв [9]. Навчання письма як мовленнєвого уміння досягається за рахунок вправ з написання офіційних та особистих листів і запрошень, опису об'єктів та подій, інструкцій, есе, міні-повідомлень. Особливо привабливе для студентів завдання творчого типу, де вони можуть проявити власну індивідуальність..

Важливо застосовувати методи, форми і прийоми навчальної роботи, що допомагають сформувати навички логічного, усного викладу тематичної інформації за допомогою виразів та слів, що стосуються даної теми у формі діалогу чи групової дискусії. Це комунікативний та аудіовізуальний методи. Використанні відео- та аудіоматеріали з опорою на тексти з їх змістом, спрямовані на поліпшення пам'яті, концентрації уваги, необхідні для розвитку навичок усного перекладу та візуального сприйняття.

Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що уміло організоване заняття з іноземної мови дозволяє формувати у студентів позитивне ставлення до представників інших культурних груп і налаштовує їх на взаєморозуміння, співпрацю, ненасильницьке вирішення спірних проблем [13, с. 136]. Урахуванням національної специфіки, менталітету, традицій, звичаїв, побуту, щоденних дій, засвоєнням системи понять, створених в окремо взятій культурі, мова якої вивчається, визначено головним завданням мовної політики Європейських країн. Особливий акцент робиться на перетворенні культурного розмаїття з перешкоди у фахові комунікації, на джерело взаємного збагачення і розуміння [7, с. 36]. На заняттях англійської мови професійного

спрямування поряд із лексичними й граматичними знаннями слід опанувати полікультурні (специфіка національного характеру, духовну культуру, світогляд народу тощо), засвоювати системи понять, створених в окремо взятій культурі. Таким чином процес формування полікультурної компетентності фахівця у процесі міжкультурної комунікації сприяє вирішенню проблеми подолання міжкультурних конфліктів, допомагає налагодженню атмосфери співробітництва «різномовних» комунікантів у суспільно-політичній та економічній сферах людського буття.

Висновок. Підсумовуючи зазначимо, що від якісного функціонування основних компонентів моделі, залежить ефективність процесу формування навичок полікультурної компетентності. Отож, для забезпечення процесу формування полікультурної компетентності, доцільно розроблені та більш ефективні підходи, форми і методи викладання серед студентів доповнити комп'ютерною методологією навчання, апробувати й визначити дидактичні та педагогічні умови їх реалізації, що входить у перспективи наших досліджень.

Література:

1. Гальперин П. Я. К психологии формирования речи на иностранном языке / П. Я. Гальперин // (в кн.: Психолінгвістика при обучении иностранцев рус. яз.). – М., 1972. С. 50.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века: 181 (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский – М.: Изд-во "Совершенство", 1998. 608 с.
3. Гончаренко С. У. Фундаменталізація професійної освіти як дидактичний принцип / Семен Устимович Гончаренко // Шлях освіти. – 2008. – № 1. С. 2–6. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: [метод. поради молодим науковцям] / Семен Устимович Гончаренко. – К.: АПН України, 1995. 45 с
4. Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: Монографія / Л.С. Горбунова, М.А. Дебич, В.В. Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М. Шипко / За ред. І.В. Степаненко. – К.: ІВО НАПН України, 2018. 226 с.
5. Дахин А. Н. Моделирование компетентности участников открытого образования [Текст]: монография / А. Н. Дахин. – М: Изд-во НИИ школьных тех-гий, 2009. 292 с.
6. Котенко, О. В. Розвиток полікультурної компетентності вчителів світової літератури в системі післядипломної освіти [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: [спец.]: 13.00.04 "Теорія і методика проф. освіти" / Котенко Ольга Володимирівна; ДВНЗ "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України. - К., 2011. 20 с.
7. Кравець Р.А. Практична реалізація специфічних принципів полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови / Р.А. Кравець // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2015. № 4-5. С. 26-38.
8. Лощенова, І.Ф. Полікультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення іноземних мов: Дис. канд.пед.наук.: 13.00.07 / Лощенова Ірина Феліксівна. – Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. 224с.
9. Методичні вказівки до виконання завдань з спецкурсу дисципліни «Іноземна мова (англійська)» «Закарпатське краєзнавство» для студентів напрямів підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво»; 6.020207 «Дизайн»; 6.020208 «Декоративно-прикладне мистецтво» / Укладач: Костюк М.П. – Ужгород: ЗАМ, 2017. 49 с.

10. Тверезовська Н.Т. Метод діалогу культур у процесі викладання іноземних мов / Н.Т. Тверезовська, Г.А. Чередніченко // Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі. 2010. Вип. 17. С. 133-139.
11. Шмагало Р. Мистецька освіта й мистецтво в культуротворчому процесі України ХХ – поч. ХХІ століть: навч.-метод. посібн. / Р. Шмагало, Г. Покотило, П. Ляшкевич, І.Гнатишин, Т.Бей; за заг. ред. Р. Шмагала. – Львів: ЛНАМ, Тернопіль: “Мандрівець”, 2012. – 288 с.: іл., дод. + DVD.
12. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>]. {Пункт 1 частини третьої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145-VIII від 05.09.2017, {Пункт 7 частини третьої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145-VIII від 05.09.2017}}.
13. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/doc/04_2016_ESG_2015.pdf].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>